

Tromsø

Utviklingscenter for
sykehjem og hjemmetjenester

Farmasøyt i hjemmetjenesten

Innovasjonsprosjekt i Midtbyen hjemmetjeneste

Statusrapport 2

September 2021 – Mars 2022

Sammen for et varmt
og livskraftig Tromsø

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Målinger.....	1
2.1	Kvalitetsindikatorer.....	1
3	Målinger.....	3
3.1	Nivå 1 måling.....	4
3.2	Nivå 2 måling.....	12
4	Undervisninger.....	16
5	Veiledning av studenter.....	17
6	Elektronisk signering i Profil.....	18
7	Lindrende skrin og behandling.....	19
8	USHT.....	21
9	Presentasjoner av prosjektet.....	21
10	Følgforskning.....	22
11	Veien videre.....	22

Forkortelser

LMG	Legemiddelgjennomgang
LMS	Legemiddelsamstemming
LRP	Legemiddelrelaterte problemer
UoR	Uoverensstemmelse
FM	Forskrivningsmodul
USHT	Utviklingscenter for Sykehjem og Hjemmetjenester
HMS	Helse Miljø og Sikkerhet
MIH	Mestring i Hjemmet
NFF	Norges Farmaceutiske forening
EPJ	Elektronisk pasientjournal
LIB	Legemidler i bruk

1 Innledning

«Farmasøyt i hjemmetjenesten» er et treårig innovasjonsprosjekt, hvor det er ansatt en farmasøyt i 100 % stilling i Tromsø kommune; hvorav 80 % i Midtbyen hjemmetjeneste og 20 % i Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester (USHT) Troms og Finnmark (Troms). Målet med prosjektet er å forbedre legemiddelbehandlingen til pasientene, forbedre legemiddelhåndteringen i hjemmetjenesten, og synliggjøre behovet for farmasøyter i klinisk arbeid i hjemmetjenesten. Statusrapport 2 dekker perioden september 2021 til mars 2022. Denne perioden er farmasøyten som innehar prosjektstillingen i permisjon, og det er ansatt en annen farmasøyt som vikar. Fra april 2022 er begge farmasøytene i jobb, og rapportering fra den siste delen av prosjektperioden kommer i en tredje og siste rapport.

2 Målinger

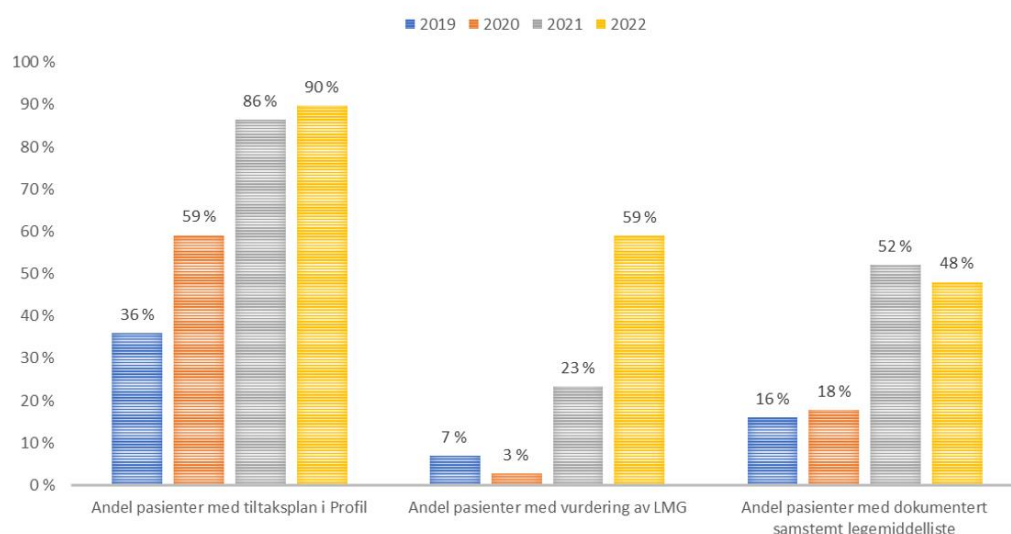
2.1 Kvalitetsindikatorer

Hvert år rapporterer alle enhetene i Avdeling for Helse og omsorg på kvalitet for legemiddelhåndtering for å identifisere hvilke forbedringer som bør igangsettes. En av rapporteringene omhandler kvalitetsindikatorer. Kvalitetsindikatorene gir en prosentvis indikasjon på hvor stor grad ulike kvalitetsprosedyrer og opplæringer følges opp i enhetene. Sammenlignet med årene før, viser **Figur 1** at det har vært en betydelig forbedring innen legemiddelhåndtering i årene 2021 og 2022 etter farmasøyt ble ansatt. Avdeling Nansenplass og Skriverplassen har gjennom utplassering fra UiT Norges arktiske universitet hatt farmasistudenter som har utført farmasifaglige arbeidsoppgaver. Dette har også bidratt til en positiv framgang i kvalitetsindikatorer for legemiddelhåndtering.

Kvalitetsindikatorene er punktmålinger utført 1. februar hvert år de siste fire årene. Ettersom enheten kontinuerlig har en pasientflyt med innkomst av nye pasienter, vil det sjeldent være mulig å oppnå 100% på måletidspunktet. Ønsket målsetting for kvalitetsindikatorene er å oppnå en gjennomføringsprosent på ca. 95% for hver kategori. For legemiddelgjennomgang (LMG) og legemiddelsamstemming (LMS) er ikke dette oppnådd enda. En av årsakene til at dette ikke er oppnådd enda, er mangelfull dokumentasjon og manglende kapasitet blant sykepleiere og vernepleiere. Farmasøyt har gjennom undervisninger og egen arbeidsmetodikk tydeliggjort viktigheten av dokumentasjon av utført arbeid, og det har vært sentralt i all undervisning og opplæring til hver enkelt ansatt, og er noe som kontinuerlig arbeides med.

MIDTBYEN HJEMMETJENESTE

Figur 1 viser en oversikt på kvalitetsindikatorer, der X-aksen forklarer andel pasienter med tiltaksplan i profil, andel pasienter med vurdering av LMG og andel pasienter med dokumentert og samstemt legemiddelliste. Y-aksen illustrerer andel pasienter i prosent.

Andel pasienter med tiltaksplan i Profil: Indikatoren skal vise hvor stor andel av pasientene som har en korrekt og oppdatert tiltaksplan for legemiddelhåndtering i Profil. Tiltaksplanen skal inneholde all nødvendig informasjon om legemiddelutdelingen til pasienten, slik at både faste ansatte og vikarer på en rask og enkel måte får oversikt over hvordan de skal gi legemidler til pasienten. Måling for indikatoren i 2022 viser at man har oppnådd en høy grad av korrekte og oppdaterte tiltaksplaner for legemiddelhåndtering i enheten. Farmasøyt har vært med å synliggjøre viktigheten av å ha oppdaterte tiltaksplaner i den elektroniske pasientjournalen (EPJ) Profil, og konsekvensene det får dersom de ikke er oppdaterte. Farmasøyt har også vært med å tydeliggjøre hvilke ansatte som har ansvar å holde tiltaksplanene oppdatert.

Antall pasienter med vurdering av legemiddelgjennomgang: Legemiddelgjennomgang (LMG) er en systematisk vurdering av pasientens legemiddelbruk for å sikre god behandling og forebygge pasientskader. Indikatoren skal vise hvor stor andel av pasientene som er vurdert for LMG i løpet av siste år. For pasienter som man ser har behov for LMG, skal dette planlegges og gjennomføres. Det er naturligvis blitt mer fokus på legemiddelrelaterte oppgaver slik som LMG ettersom dette omfavner de daglige kjerneoppgavene til en klinisk farmasøyt. Sykepleiere og vernepleiere har også fått økt fokus på disse arbeidsoppgavene, sammenlignet med tidligere. Avdelingene er årlig pålagt å vurdere pasientene for LMG, noe farmasøyt i flere tilfeller har vært med å initiere og vurdere. I og med at det ikke er enkelt å vurdere hvilke pasienter det er

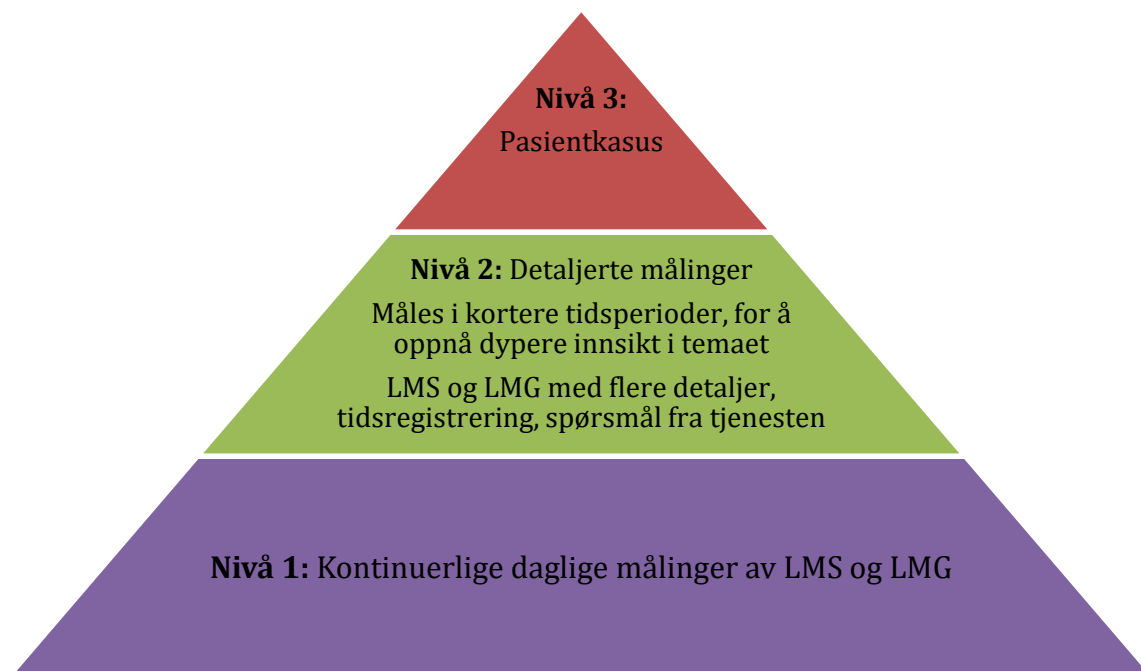

som trenger LMG, har farmasøyt hatt en felles undervisning som omhandlet hvilke punkter man bør tenke på når man gjør en slik vurdering.

Andel pasienter med dokumentert og samstemt legemiddelliste: Indikatoren skal vise hvor stor andel av pasientene som fikk samstemt sin legemiddelliste ved innkomst til enheten, samt at det er dokumentert at samstemmingen er utført i henhold til prosedyren. Farmasøyt har hjulpet til med LMS for pasienter som overføres fra et annet omsorgsnivå. Fokuset på dokumentasjon av gjennomført legemiddelsamstemming der farmasøyt ikke har vært involvert har også økt, men dette er fremdeles noe som må jobbes videre med.

3 Målinger

Slik illustrert i **Figur 2**, har farmasøyten utført målinger på 3 nivå. Nivå 1 målinger er kontinuerlige daglige målinger av gjennomførte LMG og LMS. Nivå 2 målinger er mere detaljerte målinger utført i korte tidsperioder. Målingene utføres for å oppnå en dypere innsikt i enkelte områder. Dette omtales i kapittel **3.2**. Nivå 3 målinger er pasientkasuistikker som særskilt beskriver utfordringer og/eller forbedringer oppnådd i forbindelse med prosjektet. I denne rapporten er pasientkasuistikkene registrert under kap. **3.1.1** og **3.1.2**.

Figur 2 Nivå 1, 2 og 3 målinger.

3.1 Nivå 1 måling

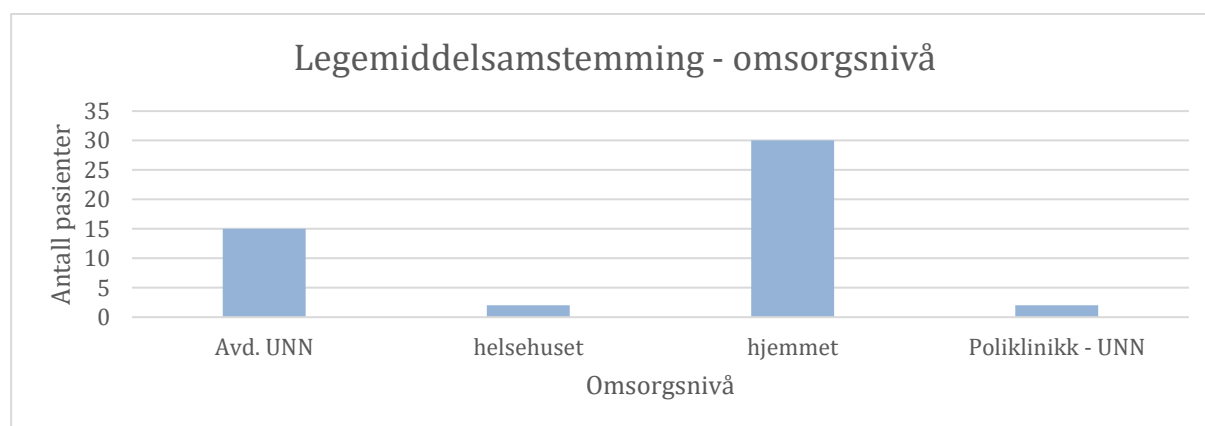
I perioden september 21 til april 22 ble det foretatt nivå 1 målinger på LMS og LMG.

3.1.1 Legemiddelsamstemming

LMS er en metode der helsepersonell i samarbeid med pasienten sikrer fullstendig informasjon om pasientens faktiske legemiddelbruk. En samstemt legemiddelliste skal følge pasienten i hele behandlingsskjeden for å oppnå sikker legemiddelbruk. Samstemming av legemiddellister skal utføres når det fattes vedtak om bistand til legemiddelhåndtering til pasienter som bor i eget hjem, og ved skifte av omsorgsnivå (eksempelvis for nye pasienter til hjemmetjenesten eller ved utskrivelse av pasienter fra UNN/Helsehus/institusjon).

Feil eller ufullstendig legemiddelinformasjon kan føre til avbrutt, endret eller ufullstendig legemiddelbehandling. Videre beslutninger rundt sykdomsforløpet vil gjøres på feil grunnlag dersom utgangspunktet er mangelfullt og/eller inneholder feil. Dette kan medføre fare for pasientene og merkostnader for helsevesenet.

I perioden ble det gjennomført totalt 49 LMS, og avdekket 121 uoverensstemmelser. Dette utgjør gjennomsnittlig 2,5 uoverensstemmelser per pasient. Under er det presentert en oversikt over hvilke omsorgsnivå pasientene kom i fra når det ble gjort en legemiddelsamstemming.

Figur 3 Oversikt over hvilke omsorgsnivå pasient har vært i når farmasøyt har utført en legemiddelsamstemming ved enhet Midtbyen hjemmetjeneste. Data er hentet ut fra registrerte nivå 1 målinger.

I **Figur 3** kan en se at det ble gjort LMS der hjemmetjenesten allerede hadde legemiddelansvar (kategori «hjemmet»). Dette ble som regel utført i tilfeller der det har vært usikkerheter rundt den faktiske legemiddellisten til pasienten, selv om pasienten ikke hadde vært innom et annet omsorgsnivå. Dette har i mange tilfeller vært oppdaget i forkant av en LMG (hvor er det viktig å ta utgangspunkt i riktig legemiddelliste). Usikkerhetene skyldes ofte at det er mange

legemiddellister per pasient. Antall legemiddellister som kan foreligge hos en pasient er presentert i første statusrapport, og kan også sees i **Figur 4**. I Tromsø kommune er det legemiddellisten i forskrivningsmodulen (FM) i Profil som er LIB liste. Farmasøyten har kontinuerlig gjennom sitt arbeid forsøkt å synliggjøre dette, og tydeliggjøre viktigheten av å unngå mange lister. Det er ønskelig å fortsette arbeidet med å få ned antall legemiddellister og øke fokuset på bruk av riktig LIB-liste.

Følgende legemiddellister som kan foreligge hos pasient

Multidosekort fra apotek som ligger på vaktrommet til aktuell avdeling

Multidose fra apotek som ligger ute hos pasient

Fastlegens legemiddelliste

Epikrise

Legemiddelliste i forskrivningsmodul (FM)

Legemiddelliste skrevet ut fra forskrivningsmodul (FM)

Legemiddelliste bak på dosett

Pasientens egen liste

Liste over kur-legemidler

Andre signeringslister for et legemiddel, som også fungerer som et doseringskort

***Figur 4** Under legemiddelsamstemming, hjemmebesøk og hospiteringer er det avdekket flere legemiddellister som de ansatte bør forholde seg til. Dette gjør legemiddelsamstemmingen både tidskrevende og omfattende, for en sykepleier i en travel hverdag.*

Det er ofte multidosekortet som blir brukt som LIB-liste og ikke legemiddellisten i FM. I en hektisk hverdag har sykepleierne og vernepleierne vanskeligheter med å oppdatere FM, selv om de er klar over at det er en viktig arbeidsoppgave. De prøver å oppdatere legemiddellisten umiddelbart ved innleggelse til et annet omsorgsnivå slik at det ikke skal oppstå feil, men det er dessverre observert flere eksempler der pasienter får feil legemiddelbehandling på sykehuset fordi pasienten ikke hadde med seg oppdatert legemiddelliste fra hjemmetjenesten. Legemidlene må dobbeltkontrolleres i FM for at de skal komme inn på legemiddellisten i innleggelsesrapporten. Det rapporteres også at det er vanskeligheter med dobbeltkontroll i FM, da det ofte ikke er nok sykepleiere på vakt. Dette kan også skape usikkerheter i legemiddellisten for pasienten ved overføring fra hjemmetjenesten.

Andre årsaker til usikkerheter rundt den faktiske legemiddellisten til pasient skyldes også i noen tilfeller at det har oppstått en feil i legemiddellisten som ikke var avklart tidligere eller at LMS ikke var blitt utført når pasienten ble overført fra et annet omsorgsnivå.

Pasientkasuistikk 1 - Legemiddelsamstemming

Pasient som var ny for hjemmetjenesten kom hjem med epikrise fra lungeavdelingen, der hjemmetjenesten skulle overta medisinsansvar en periode inntil pasient var stabil. I medisinalisten som fulgte med pasienten, var det blodfortynnende legemidlet klopidogrel ført opp. Sykepleier fant ikke resept på dette og hadde dermed ikke mulighet til å klargjøre medisin etter siste epikrise, og spurte om farmasøyt kunne undersøke problemstillingen. Ettersom pasienten var ny for hjemmetjenesten ble det gjennomført LMS. UNN ble kontaktet, og det ble oppdaget at pasienten hadde blitt innlagt på grunn av mistanke om hjerneslag, og ble dermed satt på klopidogrel. Dette ble avkreftet og riktig diagnose ble satt hvor pasienten hadde kolsforverring, og ikke hjerneslag slik først mistenkt. Overflyttingsrapport var kommet fra akuttten, og pasienten hadde kommet inn til lungeavdelingen med klopidogrel på sin medikamentliste. De ansatte på lungeavdelingen hadde antatt at dette var noe pasienten skulle ha, og dermed ble ikke medisinen fjernet fra listen da det ble skrevet epikrise som fulgte pasient ut. Medisinen ble i samarbeid med farmasøyt og sykehuslege seponert, og pasient ble informert.

Pasientkasuistikk 2 - Legemiddelsamstemming

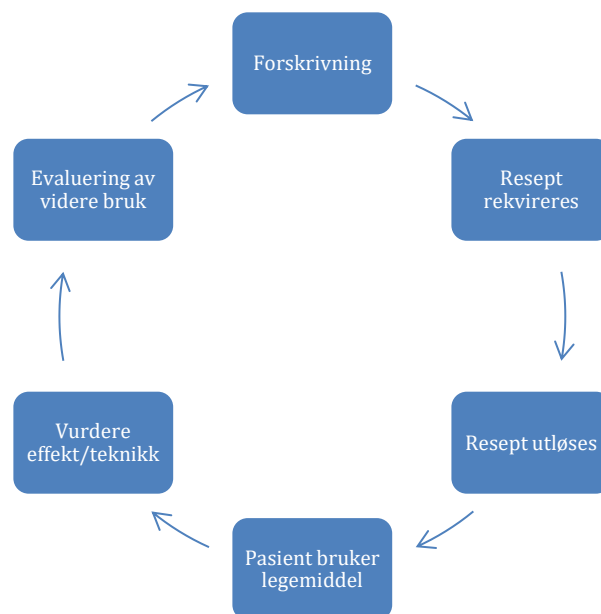
Pasient innlagt på hjertemedisinsk sengepost og ble operert for å bedre blodtilførsel i hjertet. Ettersom pasient er ny for hjemmetjenesten ble det utført legemiddelsamstemming av farmasøyt. Det ble oppdaget at dosett som kom med pasienten fra UNN ikke var komplett, og manglet medisinene metoprolol og entresto som var kritisk for pasienten like etter operasjon. Farmasøyt kontaktet UNN som bekreftet at dette hastet ettersom hun ikke hadde fått rett medisin på 2 dager. Grunnet kapasitetsmangel både på UNN og i hjemmetjenesten måtte farmasøyten dra til UNN å hente resterende medisin og rette opp dosett sammen med sykepleier før den ble overlevert til pasient. Dersom dette ikke hadde blitt oppdaget kunne det ha ført til forverring i pasientens helsetilstand, og eventuelt en ny sykehusinnleggelse.

3.1.2 Legemiddelgjennomganger

Legemiddelgjennomgang (LMG) er en systematisk vurdering av pasientens legemiddelbruk for å sikre god behandling og forebygge pasientskader. Dette oppnås ved at man ved LMG avdekker og forebygger legemiddelrelaterte problemer (LRP), og at det angis tiltak for å løse de avdekkede problemene. Hjemmetjenesten bør vurdere om pasientene har behov for LMG minst en gang i året. Ved behov for LMG, tilstrebes det at det utføres tverrfaglig med både fastlege, farmasøyt og sykepleier fra hjemmetjenesten.

Gjennom LMG identifiseres det ofte et behov for oppfølging av pasientene over lengre tid. Dette er spesielt ved opp/nedtrapping av medisiner. Dersom det er flere legemiddelendringer er det som regel hensiktsmessig å utføre en endring av gangen. Dette for å klare å sortere i etterkant hvilken respons endringen førte til når man skal evaluere endringen. Som regel startes det med den legemiddelendringen man tror har størst betydning for pasienten. Farmasøyten får dermed være med å følge opp og påvirke flere elementer av legemiddelhåndtering, fra legemiddelet forskrives, til legemiddelet rekvireres, utløses og brukes av pasient. Farmasøyt får også vært med å vurdere effekten til legemiddelet, samt teknikk der det er aktuelt, eksempelvis ved inhalasjonsbehandling. Dette gir grunnlag for å evaluere videre bruk, slik illustrert i figuren under.

Figur 5 Farmasøyten får være med å påvirke flere elementer innen legemiddelhåndtering til en pasient.

I perioden er det blitt observert at det har det vært tatt initiativ til LMG av både farmasøyt og sykepleiere/vernepleiere. Helsefagarbeidere og hjelpepleiere har etterspurt LMG for pasienter de er primærkontakter til. Det er sjeldent fastlegene har initiert tverrfaglig legemiddelgjennomgang, men de stiller som regel opp hvis farmasøyt eller sykepleier/vernepleier etterspør dette. Det ble utført totalt 33 LMG, og avdekket 67 legemiddelrelaterte problemer (LRP) i perioden september 2021 til mars 2022. Dette gir i gjennomsnitt 2 LRP per pasient.

3.1.2.1 Delvis og fullstendig legemiddelgjennomgang

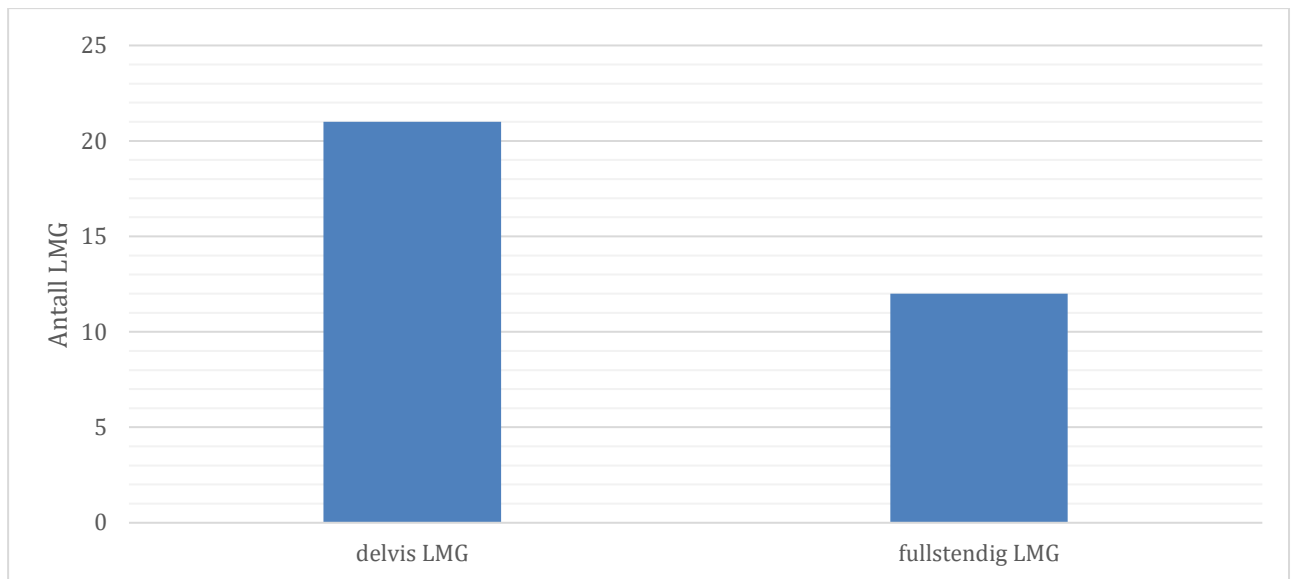
Legemiddelgjennomganger ble registrert som fullstendig eller delvis gjennomført. Dersom farmasøyten utførte en strukturert gjennomgang av hele legemiddellisten, og/eller hadde blodprøveverdier tilgjengelig ble det betraktet som en fullstendig LMG. I disse tilfellene ble det forsøkt å invitere fastlegen til et tverrfaglig møte for å diskutere legemiddelbruken og vurdere

Figur 6 Farmasøyt (i midten) sammen med ansatt, ute på hjemmebesøk

ønskede forbedringer. I De tilfellene der farmasøyt ikke hadde tilgang til blodprøveverdier og/eller kun hadde jobbet med spesifikke LRP uten å strukturert gjennomgått hele legemiddellisten, ble betraktet som en delvis LMG.

Figur 7 viser hvor mange delvis og fullstendige LMG som ble gjort i perioden september 21 til april 22. Farmasøyten har prioritert å løse spesifikke LRP belyst av de ansatte etter hvert som de har oppstått, også uten å ha fullstendig gått strukturert gjennom hele legemiddellisten til pasienten. Sykepleierne/vernepleierne har vært en viktig diskusjonspartner for farmasøyten og har blitt inkludert de i de fleste LMG (og LMS).

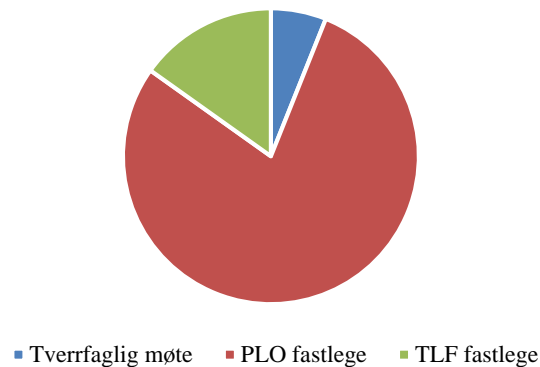
Figur 7 Antall delvis eller fullstendig legemiddelgjennomgang farmasøyt har gjennomført. Det er gjort flere delvis legemiddelgjennomganger, sammenlignet med fullstendige legemiddelgjennomganger.

3.1.2.2 Kommunikasjon

LMG som er gjort med tverrfaglig oppmøte foretrekkes ovenfor annen kommunikasjonsform. Her møtes lege, sykepleier/vernepleier, farmasøyt og eventuelt pasient og gjennomgår legemiddellisten sammen. Man får en opplevelse av å diskutere og eventuelt løse flere problemstillinger og det oppnås en god flyt i dialogen.

Ettersom koronarestriksjoner har vært tilstede i store deler av perioden, er man ikke kommet i mål med å oppnå flere tverrfaglige LMG. Det har i noen tilfeller også vært utfordrende å samle alle profesjonene for en LMG. Dette er noe som er ønskelig å jobbe mer med framover. Slik illustrert i **Figur 8**, har mye av kommunikasjonen med fastlegen foregått elektronisk per PLO eller telefon. Dette er å betrakte som en adekvat måte å kommunisere på, men svartiden er ofte lang (noen ganger langt over 1 uke), og den gode diskusjonen uteblir.

Kommunikasjon i legemiddelgjennomgang

Figur 8 Kommunikasjonsform der legemiddelrelaterte problemer viderefremmes. Det er tydelig at kommunikasjonen primært har foregått per PLO meldinger.

Farmasøyt har også i flere tilfeller valgt å ta opp problemstillinger viderefremme per PLO/telefon hvis det er 1 eller få LRP viderefremme til fastlegen.

3.1.2.3 Dokumentasjon

Det er observert at det ikke dokumenteres godt nok Profil, noe som avdelingene også opplyser oss om. Det er en konsekvens som har resultert i at det ikke er lett å finne informasjonen man trenger når det gjennomføres en LMG. Mye av tiden går til å lete etter informasjon. Dette skyldes at informasjon ikke er registrert på riktig plass, eller at det ikke registreres i det hele tatt. Det har heller ikke vært lett å finne informasjon rundt forbruk av behovsmedisiner, ettersom det benyttes signeringslister på papir som ligger ute hos pasientene. Det har også blitt oppdaget at det regelmessig ikke signeres for gitt medisin, da dette enten glemmes eller man vet ikke hvor signeringslistene ligger. En bruker da mye tid på finne ut av om medisin er gitt eller ikke. Farmasøyt har kontinuerlig oppfordret og vært med å innføre elektronisk signering for gitt behovsmedisin, som omtales nærmere i **3.2.1** og **6**. Dette er en funksjon som kan hjelpe til med å løse mange av de nevnte problemstillingene, men det tar fremdeles tid å få de ansatte til å gå over til å bruke elektronisk signering. Så langt har 2 av 5 avdelinger tatt i bruk denne muligheten på enheten Midtbyen hjemmetjeneste.

Pasientkasuistikk 1 - Legemiddelgjennomgang

Pasient hadde hatt flere epileptiske anfall i den siste tiden, og ble diskutert tverrfaglig om mulighet for å oppdage de epileptiske anfallene til pasient. Det ble også diskutert om pasient hadde behov for hyppigere tilsyn. Ofte kunne de ansatte møte pasienten under et epileptisk anfall, og da var det ikke lett beskrive anfallets varighet. Farmasøyt gikk gjennom pasientens epilepsibehandling, og det ble oppdaget at pasient hadde siste epilepsikontroll i februar 2020 og planlagt kontroll året etter. Grunnet covid var ikke dette gjennomført, og pasient hadde dermed ikke vært i kontroll på 2 år. Pasienten brukte også kombinasjonen av epilepsimedisinene lamotrigin og karbamazepin, der karbamazepin er et enzym-induserende legemiddel, som betyr at det både kan øke sin egen metabolske utskillelse fra kroppen, samt lamotrigin sin utskillelse. Endring i epilepsimedisinene kunne dermed være nødvendig. Farmasøyt igangsatte prosess med fastlegen, og fastende blodprøver ble tatt. Karbamazepin ble trappet ned til en lavere dose, og serumkonsentrasjonen ble fulgt opp. Etter medisinendringene ble det ikke dokumentert flere epilepsianfall på pasienten, og det har dermed ikke vært behov for ytterligere intervensjon enn det pasient hadde fra tidligere.

3.2 Nivå 2 måling

Det er blitt gjort nivå 2 målinger på tidsregistrering (i 2 uker) og på mottatte spørsmål (ca. 3 måneder). Det er blitt vurdert om måling av mottatte spørsmål skal betraktes som en fast måling, men inntil videre er det ansett som en nivå 2 måling som kun ble tatt i en bestemt periode. Fra september 21 til april 22 er det ikke blitt utført nivå 2 målinger på LMG og LMS, og dermed omtales de ikke videre om i denne statusrapporten.

3.2.1 Tidsmåling

For å kartlegge hva og hvor mye tid farmasøyten bruker på ulike arbeidsoppgaver, og for å finne ut hvordan farmasøyten kunne disponere tiden best mulig, ble det foretatt tidsmålinger. Her ble det laget et skjema som farmasøyt hadde med seg, og det ble notert hvor lang tid som ble brukt for hver arbeidsoppgave. I **Tabell 1** er det presentert hva farmasøyten har brukt tid på i perioden fra 24. januar til 4. februar. Tabellen viser direkte og indirekte tid, der direkte tid på en arbeidsoppgave er den tiden som er brukt på den konkrete arbeidsoppgaven, mens indirekte tid er den tiden som brukes på forberedelser, etterarbeid, dokumentasjon og videre kommunikasjon for den konkrete arbeidsoppgaven.

Tabell 1 Oversikt over arbeidsoppgaver, og hvor mye tid som er brukt.

Arbeidsoppgaver	Antall timer
Direkte tid LMG	9
Indirekte tid LMG	10
Direkte tid LMS	6
Indirekte tid LMS	6
Pasientinformasjon	4
Møter	14
Undervisning/framlegg direkte tid	0
Undervisning/framlegg indirekte tid	0
Rådgivning i avdeling	4
Annet	7
Profil	18

Når det kommer til Profil, har farmasøyt oppdatert og korrigerende legemiddellister i FM, som forberedelse og tilrettelegging for oppstart av elektronisk signering. Dette er en arbeidsoppgave som skulle ha vært gjort av sykepleier, men som har blitt overtatt av farmasøyt på grunn av sykepleier og vernepleiers travle hverdag. Dette omtales nærmere om i **seksjon 6**. Fra tabellen ser man at farmasøyt har brukt mest tid på EPJ – Profil. Dette grunnet oppstart av elektronisk signering for gitt medisin, ved avdeling Skriveplassen. Tidsbruken kommer av at det er viktig

å gjennomgå FM til alle pasientene dersom en avdeling ønsker å benytte seg av denne elektroniske funksjonen. Alle legemidlene på FM må flyttes over til strukturert funksjon, slik at legemiddellisten kobles til den elektroniske signeringsfunksjonen.

I perioden hvor tidsmålinger ble gjort deltok farmasøyt også på en del på møter i forbindelse med HMS, Mestring i hjemmet (MIH), inntaksmøter, ledermøter og merkantile møter og møter med USHT. Dermed ble det registrert mange timer på møter i denne perioden. Under «annet» viser til der farmasøyt har arbeidet med andre arbeidsoppgaver som å besvare mail, registrere målinger, arbeid med lindrende skrin (**seksjon 7**), dobbeltkontroll med sykepleier/vernepleier, og kommunikasjon via telefon med annet helsepersonell/ansatte.

Når det gjelder total tidsbruk for LMG og LMS inngår både pasienter som farmasøyt begynte å arbeide med innenfor perioden tidsmålinger ble gjort, men også for pasienter som farmasøyt begynte å jobbe med før tidsmålinger ble gjort. Det er dermed utfordrende å estimere antall LMS og LMG som ble gjennomført denne tidsperioden.

Det ble ikke gjort noen undervisninger i den perioden (de to ukene) der det ble foretatt tidsmålinger.

3.2.2 Måling av mottatte spørsmål

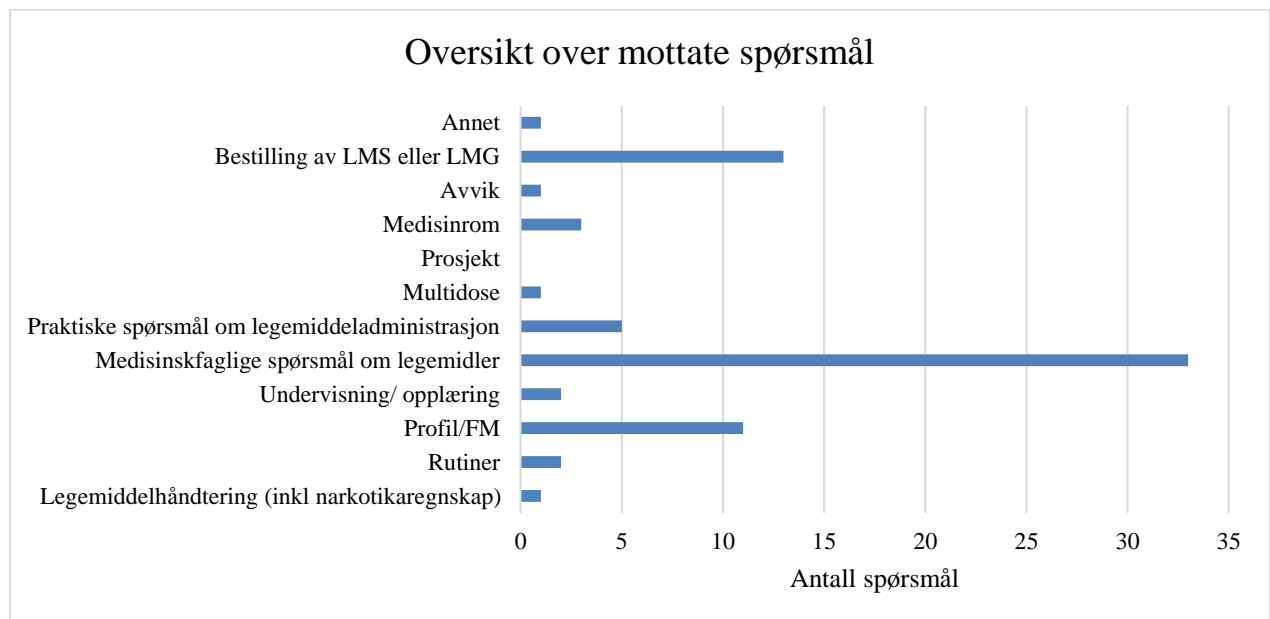
Spørsmål som ble mottatt ble også registrert, for å kartlegge hva spørsmålene som mottas handler om, hvilke avdelinger og profesjon/rolle som benytter den farmasøytiske kompetansen mest. Det ble registrert spørsmål fra 10 januar til 1. april.

3.2.2.1 Hva handler spørsmålet om?

Figuren under presenterer en oversikt over antall spørsmål til farmasøyt og hva spørsmålene omhandlet. Her kan man se en overvekt av medisinskfaglige spørsmål, noe som er i tråd med det vi forventet. Eksempel på spørsmål farmasøyten fikk her var når pasient hadde begynt med smertepaster, i forhold til hvordan å forholde seg til smerte før smertepaster sin effekt inntreffer (dette tilfellet var rett før påkobling av fastlege), eller hvordan man skal håndtere proteinrik mat ved administrering av parkinsonmedisinen levodopa. Et eksempel på spørsmål på legemiddeladministrasjon var om hvor lenge pasient må vente med å innta jerntabletter, dersom pasienten tok stoffskiftemedisin, eller praktiske spørsmål rundt administrering av inhalasjonsmedisin. Mange spørsmål omhandler også Profil/FM, som har sammenheng med elektronisk signering av gitt medisin. Når det gjelder bestilling av LMG eller LMS er det primært bestillinger på LMS farmasøyten har fått. Farmasøyt har kapasitet til å bidra mer i

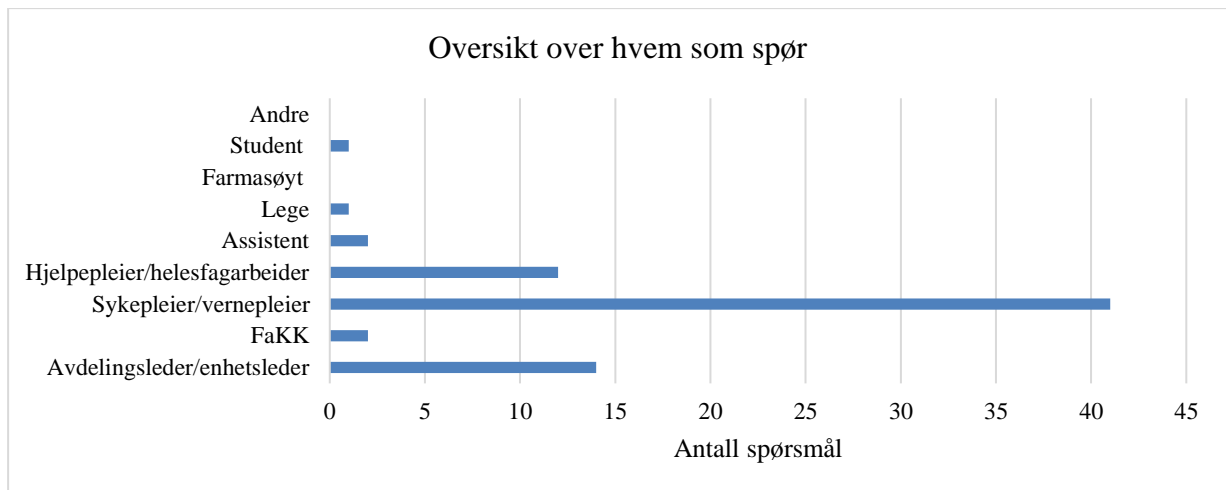
forhold til spørsmål om rutiner og legemiddelhåndtering, samt bidra mer med undervisning og opplæring.

Figur 9 Oversikt over mottatte spørsmål innenfor gitte kategorier.

3.2.2.2 Hvem spør?

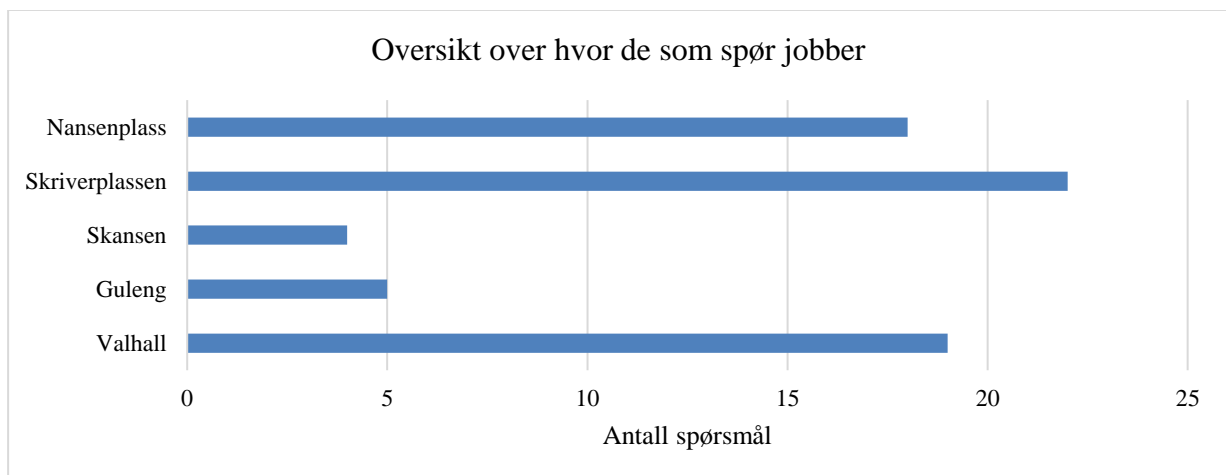
Figur 10 viser oversikt over yrket til spørsmålsstiller. Ifølge figuren ser vi at det primært er sykepleiere/vernepleiere som kommer med spørsmålene. Dette skyldes at dette er yrkesgruppen farmasøyten primært samhandler med, og at det er denne gruppen som primært jobber med istandgjøring og dosering av medisiner til pasientene. Det er også mottatt en del spørsmål fra avdelingsledere i forbindelse med legemiddelrelaterte oppgaver. Hjelpepleiere og helsefagarbeidere spør også farmasøyt spørsmål, særlig rundt pasienter de er primærkontakter til. Vi tenker det er svært positivt at mengden av spørsmål fra helsefagarbeidere/hjelpepleiere har økt.

Figur 10 Oversikt for hva den som spør jobber med. Sykepleiere/vernepleiere spør mest, ettersom det er de som jobber med istandgjøring av medisiner.

3.2.2.3 Hvor jobber de som spør?

Figur 11 viser en oversikt over hvilken avdeling spørsmålsstiller arbeider ved. Fra figuren kan man se at mange spørsmål som kommer fra avdeling Nansenplass, Skriverplassen og Valhall. Det er observert at disse avdelingene raskt oppretter kontakt med farmasøyt enten ved nye pasienter, eller ved endringer i legemiddelbehandling som skaper usikkerheter blant de ansatte. Det er ønskelig at farmasøyt kobles mer på i legemiddelrelaterte problemstillinger når det kommer til avdeling Guleng og Skansen.

Figur 11 Oversikt arbeidsplass til den spørrende ansatte. Det er avdeling Nansenplass, Skriverplassen og Valhall som spør farmasøyt mest.

4 Undervisninger

Følgende undervisninger har vært gjennomført i perioden september 2021 til mars 2022:

- Undervisning av teamet som jobber med «Forebyggende hjemmebesøk» rundt temaet legemidler og fall, samt uhensiktsmessige forskrivninger for eldre. Det ble gjennomført to presentasjoner. De fikk et bedre innblikk over legemidler som kunne bidra til fall, samt hva man bør se etter for å identifisere pasienter som trenger å snakke med fastlegen.
- Undervisning om samstemming av legemiddellister og legemiddelgjennomgang for sykepleiere/vernepleiere i hjemmetjenesten.
- Undervisning rundt legemidler og fall for ergoterapeuter og fysioterapeuter for hele Tromsø kommune.
- Diverse presentasjoner om status i prosjektet «Farmasøyt i hjemmetjenesten»

Det er viktig med fokus på undervisninger omkring legemidler. Sykepleiere og vernepleiere har svært mye medisinsk oppfølging av pasienter. Andre grupper (fysioterapeuter og ergoterapeuter) som jobber rundt pasienten må vite hvordan legemiddelbruken påvirker pasientens evne til å nyttiggjøre seg av for eksempel trening. Det bør også legges vekt på å få til flere undervisninger til helsefagarbeidere/hjelpepleiere og assistenter ettersom det er primært denne gruppen som deler ut medisiner til pasienter.

5 Veiledning av studenter

Farmasøyt har vært faglig veileder for 2 farmasistudenter på Midtbyen hjemmetjeneste. Disse studentene har vært plassert på avdelingene Skriveplassen og Nansenpass, som begge er omsorgsboliger. Varigheten av praksisen var 7 uker, og foregikk i høst 2021. Hensikten med praksisen var at studentene skulle øve på kjerneoppgavene til en farmasøyt som jobber klinisk, altså LMG, LMS og pasientsamtaler. Farmasøyten observerte studentenes arbeid, og leste gjennom meldinger før de ble sendt ut til fastlegen. Farmasøyten var også med farmasistudentene når det var tverrfaglige LMG. Ettersom begge studentene var plassert på omsorgsbolig, tok farmasøyten initiativ og inkluderte de med i oppgaver som var i utesonene.

Figur 12 Farmasistudenter i dialog med sykepleier på avdeling

I samarbeid med sykepleiere på hjemmetjenesten ble det avtalt at sykepleierstudentene som hadde praksis ved enheten skulle følge en farmasøyt en halv eller en hel dag. Her ble arbeidsoppgavene som farmasøyten jobbet med vist. Det ble også diskutert rundt viktigheten av hva man bør ha fokus på som ferdigutdannet sykepleier når det kommer til legemiddelhåndtering.

6 Elektronisk signering i Profil

«Tabletten» i Profil er en funksjon som kan brukes for å signere elektronisk når man gir faste medisiner. Funksjonen gir bedre oversikt og dokumentasjon over gitt (og ikke gitt) medisin og de ansatte har økt fokus på medisinene, og økt forståelse på hvilke legemidler som gis til pasienten. Man oppnår også bedre samarbeid mellom sykepleiere og helsefagarbeidere/hjelpepleiere eller assistenter, ettersom sykepleier får beskjed dersom noe ikke stemmer i medisinlisten i FM. Man får med andre ord med hele avdelingen til å arbeide med å holde FM oppdatert. Når det har vært igangsatt bruk av tablett, har det også vært fokus på å få avdelingen til å registrere behovsmedisin elektronisk, som gir oversikt over hvor ofte pasient bruker behovsmedisin, samt effekt. Dette gir verdifull informasjon for vurdering av videre legemiddelbehandling.

Gjennom LMG og LMS ble det avdekket svakhet i signeringssystem for legemidler hos avdelingene. Alle avdelingene signerte for gitt medisin på skriftlige skjema som oftest ligger ute hos pasient. Det ble i flere tilfeller avdekket avglemt signering, hvor det i ettertid ble brukt tid på finne ut av om medisin var gitt eller ikke. Om pasienten har mange signeringslister kan det være lett å overse lister man skal signere på. Det er heller ikke lett å få oversikt over hvilke behovsmedisiner pasienten faktisk har fått. I tillegg ble det oppdaget at medisiner utenom multidoser kunne bli avglemt. Noe av grunnen til dette kan ha vært at det fokuseres mye på det som ligger i multidoser og at det derfor er lett å glemme andre medisiner. Det vitner også om at man ikke er flink nok til å lese på ordinasjonskortene og sammenligne det opp mot det som gis til pasienten. Her er man også avhengig av at det er riktig ordinasjonskort som ligger ute hos pasienten.

I februar 2022 ble prosessen for elektronisk signering for gitt medisin igangsatt ved avdeling Skriveplassen. Før man tar i bruk funksjonen, må man gjennomføre forarbeid der legemiddellisten i FM til hver pasient oppdateres slik de fikk riktig tidspunkt, samt å flytte legemidlene over til strukturert funksjon, slik at legemiddellisten kobles til «tabletten». Overordnet er dette en arbeidsoppgave som skulle ha vært gjort av sykepleier, men som stort sett har blitt overtatt av farmasøyt på grunn av sykepleier og vernepleiers travle hverdag. Dette har resultert i at sykepleier og vernepleier ikke har blitt godt nok trent opp i å bruke funksjonen som strukturerer medisinene til pasient i FM. I dette tilfellet var det kun farmasøyt som hadde superbrukt funksjonen. Dette vil tas i betraktning for neste avdeling som igangsetter elektronisk signering i Profil. Det er svært viktig at det tilrettelegges for at flere sykepleiere/vernepleiere i

avdelingen gjør seg godt kjent med funksjonen og blir superbrukere som får i ansvar å kontinuerlig følge opp, dersom man ønsker maksimalt utbytte av funksjonen, i tillegg til å ha farmasøyt tilgjengelig. Dersom avdelingen kun har én superbruker, kan det være problematisk de dagene den sykepleieren/vernepleieren ikke er på jobb. Superbrukerordningen er ønskelig da farmasøyt har andre arbeidsoppgaver og dermed ikke har kapasitet til å kontinuerlig følge opp på hver enkelt avdeling. I starten vil det være særlig behov for daglig oppfølging. Annet forarbeid som må tas i betraktning er å gå gjennom og oppdatere tiltaksplanene for legemidler på alle pasientene, dersom elektronisk signering skal brukes. Alt i alt er det en del forarbeid som må gjøres både av sykepleiere/vernepleiere, helsefagarbedere/hjelpepleiere og farmasøyt, og tar tid. Selv om man bruker en del tid på dette i starten, gir det store besparelser av tidsbruk på senere tidspunkt.

Opplæringen bestod av teoretisk fellesundervisning hvor det ble både fokusert på hva som er viktig å tenke på i forbindelse med utdeling av medisin, samt hvordan signere elektronisk i Profil både i «tabletten» og for gitt behovsmedisin. Det ble også tilbudt individuell undervisning til hver enkelt som ønsket det. En måned etter den praktiske opplæringen, ble det gjennomført obligatorisk praktisk individuell undervisning til alle ansatte, både på Skriveplassen og på Nansenplass, samt nattevakt. Gjennomføringen av dette skjedde i samarbeid med farmasøyt, avdelingsleder på de aktuelle avdelingene samt sykepleier. Undervisningene ble både gitt av superbruker-sykepleier og farmasøyt. Det ble utarbeidet en perm med alle prosedyrer og opplæringsmateriale som skal ligge i hver avdeling, i tillegg til at sykepleier og farmasøyt er tilgjengelig for spørsmål. Det er svært viktig at avdelingsleder tilrettelegger for, og setter av god tid til opplæringen for hver ansatt.

7 Lindrende skrin og behandling

Lindrende skrin er et medikamentskrin for symptomlindring i livets slutfase for voksne, utviklet av kreftavdelingen på UNN. Hensikten er å ha tilgang på viktige medikamenter til å lindre de vanligste plagene som kan oppstå i livets slutfase. Lindrende skrin inneholder legemidlene Morfin, Midazolam, Haldol og Robinul, som brukes mot hhv smerter, dyspné (tungpust), kvalme/oppkast, terminal uro/angst og surkling i øvre luftveier. Dersom pasient er henvist til palliativt team eller kreftavdeling på sykehuset, blir lindrende skrin ordinert på UNN. I alle andre tilfeller må lindrende behandling ordineres av fastlegen eller legevakta.

Det er behov for en mer detaljert rutine for lindrende behandling i hjemmetjenesten. Lindrende skrin ordinert og utlevert fra UNN er klargjort med legemidler, medisinsk utstyr, tydelig beskrivelse av dosering i forhold til symptomer, og loggføring for narkotika. Når lindrende behandling ordineres av fastlege eller legevakt, må alle forberedelser utføres av hjemmetjenesten. Dette inkluderer at medisinen hentes fra apotek samt resten av utstyr og signeringsliste klargjøres. Det har også vært utfordringer når det gjelder narkotikaregnskap når det kommer til resterende legemiddel som ikke brukes, fordi det kun registreres hva pasient får, men ikke det som klargjøres men som ikke gis, i signeringslistene ute hos pasient.

Det er også utfordrende å gjennomføre dobbelkontroll på opptrekk og administrasjon av lindrende behandling. Ettersom sykepleiedekningen har vært lav, har det dermed ikke alltid vært to sykepleiere/vernepleiere tilstede kveld og natt. Dette skaper en utfordring da det har vært behov for å foreta dobbelkontroll før legemiddel blir administrert til pasient. Det har dermed vært et behov for å klargjøre ferdig opptrekk i sprøyter i forkant av kveld og nattevakt, slik at sykepleier kan administrere ferdig kontrollert legemiddel. På grunn av lav sykepleiedekning har farmasøyten også bidratt i istandgjøring av legemidlene i lindrende behandling.

Den aktuelle pasientgruppen kan ha en rask forverring i tilstanden, så det er viktig at legemidlene og hjelpemidlene er klare når det skal administreres. Det har dermed vært nødvendig med en rutine som forklarer hva som bør gjøres og i hvilken rekkefølge. Dette omhandler oppdatering og klargjøring av ordinasjonskortet til pasient, klargjøring av legemidlene og utstyret som trengs for å administrere, bruk av signeringsliste for både gitt og klargjort medisin, holdbarhet av opptrekk i sprøyte for kveld og nattevakt, hvem man skal gi beskjed til når pasient får lindrende skrin eller hvis pasienten dør, framskaffelse av enkelttilganger i Profil dersom det er behov, og viktigheten av dobbelkontroll. Det er også kjøpt inn safe for å holde legemidlene utilgjengelig for uvedkommende ettersom to av medisinene som administreres i lindrende skrin går under reseptgruppe A og B (sterke narkotiske- og vanedannende legemidler). Sykepleier som kommer innom på natt er ikke alltid underlagt Midtbyen hjemmetjeneste, og har dermed som regel ikke tilgang på medisinrommet på enheten, der de fleste oppbevarer legemidler i reseptgruppen A og B. Det har dermed vært gode tilbakemeldinger på innkjøp av safe for bruk til lindrende skrin, ettersom det har gjort det lettere å gi legemiddel til rett tid. Prosedyren har vært presentert i møte med sykepleie/vernepleie for innspill fra de ansatte men er fortsatt ikke ferdigstilt og bør arbeides videre med.

8 USHT

Tromsø kommune er vertskommune for Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjeneste (USHT) i Troms, som får årlige samfunnsoppdrag fra Helsedirektoratet. Et av satsingsområdene er pasientsikkerhet og kvalitetsforbedring. USHT Troms har siden 2010 arbeidet med prosjekter og læringsnettverk under temaet riktig legemiddelbruk. Prosjektet «Farmasøyt i hjemmetjenesten» utføres i samarbeid med USHT Troms, hvor farmasøyten har en 20% stilling. Innovasjonsprosjektet “Farmasøyt i hjemmetjenesten” skal bidra til at erfaringer og kompetanse blir spredt til kommunene i fylket gjennom innovasjonsarbeid initiert av USHT. Farmasøyten er en sentral ressurs i dette arbeidet. Internt i Tromsø kommune har det blitt informert om farmasøytstillingen i hjemmetjenesten, og det er allerede flere andre enheter som har uttrykt at de ønsker egen farmasøyt. Farmasøyt har også vært med i planleggingen av læringsnettverk i kontinuerlig forbedringsarbeid i 2022. Her har farmasøyt deltatt på møter, samt møtt deltagere på gruppene fra ulike kommuner. I april skal det være en presentasjon rundt målingene som er gjort i prosjektet, for arbeidsgruppene som deltar i læringsnettverket.

9 Presentasjoner av prosjektet

Prosjektet har vært presentert på følgende arenaer:

- Legemiddelnettverket (3. september og 28. januar)
- Ledergruppen i Helse og omsorg (4. oktober)
- Onsdagsmøte UNN (10. november)
- Seminar for kommunefarmasøyter og arbeidslivsutvalget i NFF i Uppsala (18.november).
- Helse- og velferdsutvalget (25. november)
- Fagkveld for farmasøyter i NFF avd. Troms (29. november)
- Fagmøte for stab i Helse og omsorg (18. februar)
- Diskusjonsmøte med interne og eksterne deltakere (4. mars) (se under)
- Vårkonferansen til USHT/Statsforvalteren (31. mars)

Den 4. mars 2022 ble det arrangert et diskusjonsmøte om bruk av farmasøyt i kommunehelsetjenesten. Her ble det presentert bakgrunn av prosjektet og foreløpige resultater. Det var deltagere fra internt i kommunen samt eksterne samarbeidspartner. Representant for fastlegene forklarte at de så nytteverdi ved å ha farmasøyt i hjemmetjenesten, og ønsker mer samarbeid med farmasøyten. Representant fra UiT/Institutt for farmasi (IFA) forklarte at mye

av feilene oppstår ved overganger mellom helsetjenestene på grunn av ulike legemiddellister/journalsystemer og manglende kommunikasjon. Farmasøyter kan bidra til å løse flere av disse utfordringene. UiT/IFA ønsker å bruke kommunehelsetjenestene som praksisarena i større grad, ettersom dette gir et nytt perspektiv til legemiddelbruk hos farmasistudentene. Ønsket til UiT/IFA er at alle studentene får klinisk praksis i både UNN og kommunen. Frem til nå har det vært 4-6 studenter fra hvert kull som har hatt sin kliniske praksis i kommunehelsetjenesten. Det er også ønskelig å videreutvikle praksis for farmasistudentene i samarbeid med farmasøyten i hjemmetjenesten. Representanter fra Pasientsentrert helsetjenesteteteam (PSHT) er svært fornøyde med samarbeidet med farmasøyt i hjemmetjenesten, og ønsket mer av dette. Norges Farmaceutiske forening (NFF) representant har tydeliggjort at farmasøyter har lyst til å jobbe i kommunene og trekker frem fordeler som at man har et tverrfaglig felleskap med flere grupper av helsepersonell, samt at man kommer nært pasienter som har store behov for hjelp med sine legemidler.

10 Følgeforskning

Dette prosjektet følges også opp med forskning fra UiT – Norges Arktiske Universitet, hvor stipendiaten igangsatte sitt arbeid i mars, 2020.

11 Veien videre

Det er flere elementer som farmasøyten ønsker å jobbe videre med i prosjektet. Under er de mest sentrale punktene som har vært diskutert rundt veien videre:

- Ettersom det er opprettet to farmasøytstillinger, er det planlagt oppstart av farmasøyt i hjemmetjeneste på enhet Nordøya. Det vil dermed være en farmasøyt både ved Nordøya og Midtbyen hjemmetjeneste. Det vil være tett kontakt mellom de kliniske farmasøytene som jobber i enhetene ved oppstart og videreutvikling av stillingen på Nordøya. Farmasøyt hospiterer i to av avdelingene på den nye enheten før sommeren, og offisiell oppstart ved Nordøya vil være 8. august. Det vil også være tett kontakt mellom de kliniske farmasøytene og kommunefarmasøyt.
- Det er planlagt hospitering på Helsehuset for begge farmasøytene for å registrere hvordan legemiddelrelatert arbeid gjennomføres der. Det er planlagt hospitering de to første ukene i mai, 2022.
- Det er ønskelig å synliggjøre farmasøyt i hjemmetjeneste blant fastlegene gjennom besøk av fastlegekontor, slik at fastlegen kan ta kontakt og samarbeide med farmasøyten rundt

legemiddelbruken til pasient. Dette er noe som planlegges gjennomført i høsten 2022. Det er også ønskelig å oppnå flere fysiske, tverrfaglige LMG med fastlegen tilstede. Det er allerede igangsatt arbeid med å utforme et infoark/brosjyre rundt prosjektet, med informasjon rundt hva farmasøyt kan bidra med for legen, med kontaktinformasjon.

- Det bør legges vekt på å få til med undervisning for helsefagarbeidere/hjelpepleiere og assistenter ettersom det er denne gruppen som deler ut mest medisiner. Hittil har undervisning kun vært gitt til sykepleiere/vernepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter.
- Det bør diskuteres hvordan farmasøyt bør disponere tiden med tanke på møter videre. Etter dialog med styringsgruppemøte er det konkludert med at nevnte møtearenaer i seksjon 2.3.1 er møtearenaer farmasøyten bør delta i ettersom det diskuteres legemiddelrelaterte problemstillinger. Det er dog diskutert om farmasøyt kan vurdere om det skal deltas på hele møtet, eller om det er nødvendig å delta i alle møtene.
- I forbindelse med oppstart av elektronisk signering i Profil er det viktig at farmasøyt følger opp intervensjonen med statistikk, og igangsette forbedringsarbeid dersom det oppdages behov. Videre er det fremdeles et ønske å sette i gang bruk av nettbrett ved signering av gitt medisin, ute hos pasientene.
- Det er ønskelig å følge opp rutinen for lindrende skrin, og forbedre rutinen underveis.
- I og med at det er nå to farmasøyter involvert i prosjektet vil det være mye arbeid rundt målinger, der det skal diskuteres rundt hvilke målinger som skal inkluderes videre og hvordan de skal tolkes og måles av farmasøytene, for å sikre at begge farmasøytene måler og registrerer likt.
- I henhold til tidsmålingene er det ønskelig at farmasøyt på sikt skal tilstrebe å benytte ca. halvparten av tiden sin på klinisk arbeid som LMS, LMG og pasientinformasjon (inklusive møtevirksomhet relatert til klinisk arbeid). Det er også ønskelig at omtrent ¼ skal gå til undervisning og rådgivning mens resten av tiden brukes til prosjektarbeid, forbedringsarbeid overordnet i enheten og møtevirksomhet overordnet i enheten eller andre møter overordnet i kommunen.
- På sikt er det ønskelig å ha en farmasøyt per enhet. Det er hensiktsmessig at der det arbeides med legemidler, bør det også være en farmasøyt tilstede. Kommunefarmasøyten jobber overordnet i alle enhetene under helse og omsorg og har ikke mulighet til å følge opp alle enhetene på samme måte som de kliniske farmasøytene i Tromsø kommune, mens den kliniske farmasøyten vil jobbe tett opp mot både pasient og helsepersonellet.

